

Månadsbrev december 2009

Det är väl känt att äldre människor är överrepresenterade i skadestatistiken. Av äldre som faller är det fler dödsfall, större antal som läggs in på sjukhus och fler besök på akutmottagningarna än någon annan typ av olycka.

MSB – Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och enheten för lärande av olyckor och kriser och Kunskapscentrum för äldres säkerhet (Karlstad), har tagit fram ett informationsmaterial om just *”Skador bland äldre personer i Sverige”*

Rapporten ger en nationell bild av skadeproblematiken. Den är avsedd att användas av politiker och andra beslutsfattare samt av yrkesgrupper i kommuner och landsting som på olika sätt kan bidra till äldres säkerhet. Det övergripande syftet är att den ska användas för att inrikta och främja ett mer systematiskt och målinriktat förebyggande arbete för att minska skador bland äldre. Naturligtvis finns lokala variationer som den som vill påbörja eller utveckla sitt systematiska arbete måste beakta i samarbetet med kommuner och landsting för ökad säkerhet och trygghet för äldre personer.

En vanlig föreställning har i Sverige varit att nya generationer pensionärer är friskare än tidigare generationer. Tvärtom har dock andelen mycket svaga och sjuka personer i åldrarna 77 år och äldre i Sverige ökat markant mellan 1992 och 2002.

Hos äldre personer dominerar olycksfallen med 76 procent av samtliga dödsfall till följd av skadehändelser. Suicid (själv mord) svarar för nästan 16 procent och skadehändelser med oklar avsikt för knappt 4 %. Övergrepp av annan person (mord, dråp eller misshandel) svarar för en halv procent och annan yttre orsak för fyra procent. Äldre personer (65 + år) står för två tredjedelar av alla dödsolyckor i Sverige och utgör hälften av alla som behöver sjukhusvård till följd av olycksfall. Denna åldersgrupp utgör dock enbart 17 procent av befolkningen!

Äldre är också överrepresenterade i självmordsstatistiken. Däremot är äldre, tvärt emot vad de ofta själva tror, underrepresenterade när det gäller mord och dråp. År 2006 omkom 1 877 personer (969 män och 908 kvinnor) 65 år och äldre i olyckor. Efter 65 år minskar antalet suicid med ökande ålder för både män och kvinnor. Med ökande ålder minskar också männens överrepresentation i suicid. Under år 2006 omkom 307 personer (222 män och 85 kvinnor) 65 år eller äldre i suicid.

Under år 2006 vårdades 67 000 personer 65 år och äldre till följd av skador och förgiftningar.

Fallolyckor var den vanligaste yttre orsaken och låg bakom 64 procent av alla som behövde vård till följd av skador. Den vanligaste fallolyckan var fall i samma plan genom halkning, snubbling eller snävning.

Den näst vanligaste skadetyper var annan yttre orsak där till exempel medicinska komplikationer ingår. Vägtrafikolyckor svarar för 2,8 %. Övriga olyckstyper (bränder, drunkning, kvävning, förgiftning, maskinolyckor osv.) svarar sammanlagt för 6 % av alla skador medan avsiktliga händelser som våld och själdestruktiva handlingar inklusive handlingar med oklart uppsåt stod för knappt två procent av skadorna.

Totalt genererade skador, förgiftningar och vissa andra följder av yttre orsaker över en halv miljon vårddygn år 2006 i åldersgruppen 65 år och äldre. Antalet vårddygn ökar med ökande ålder. Den diagnosgrupp som leder till flest vårddygn är lårbensfraktur. Denna diagnos står ensamt för nästan 45 procent av samtliga vårddygn. Räknat i vårdtid är lårbensfraktur den 8:e tredje största diagnosgruppen överhuvudtaget efter schizofreni och cerebral infarkt (stroke). Lårbensfrakturer genererar fler vårddygn än hjärtinsufficienser och hjärtinfarkter.

Totalt uppskattas nästan 200 000 personer 65 år och äldre varje år uppsöka en akutmottagning efter att ha skadats. Av dessa skadas 105 000 i bostaden (20 000 män och 85 000 kvinnor) och 35 000 på sjukhus, sjukhem eller i särskilda boenden (5 000 män och 30 000 kvinnor). På trottoarer, gångbanor, vägar, gator, cykelvägar etc., skadas årligen knappt 30 000 personer (7 000 män och 22 000 kvinnor) så allvarligt att de behöver uppsöka ett akutsjukhus.

Den vanligaste mekanismen bakom skadan är för både män och kvinnor fall och den näst vanligaste är att man slår sig genom kontakt med föremål i rörelse eller vila. Fall står bakom 73 procent av kvinnornas skador och 59 procent av männens. Den vanligaste fallolyckan i trafiken sker i samma plan genom halkning, snubbling och snavning. I och kring bostaden är fall den helt dominerande mekanismen eller orsaken till skador. I åldersgruppen 65-79 år är fall orsaken bakom drygt 70 procent av skadorna och i åldersgruppen 80 år och däröver ligger fall bakom 90 procent av skadorna. I särskilt boende, servicehus, sjukhem och liknande (ej sjukhus och vårdcentraler) skadas drygt 10 000 personer om året till följd av fallolyckor. Fall står bakom 95 procent av alla skador i dessa boendeformer.

I så gott som alla skadehändelser finns människor, djur eller olika föremål på ett eller annat sätt inblandade. Människor, djur eller föremål kan dels orsaka själva skadan och kallas då orsakande faktorer. De kan också sätta igång eller medverka i själva händelseförloppet och kallas då för utlösande faktorer. Om en person snubblar på en sladd och slår huvudet i ett bord, så är bordet en orsakande produkt och sladden en utlösande. Vilka föremål eller produkter är det då som ger upphov till eller orsakar skadorna? Eftersom fall dominerar är golv och annat underlag som snö och is de produkter eller föremål som ger upphov till flest skador. Det borde vara möjligt att utveckla nya typer av golv med högre energiupptagande förmåga som skulle kunna läggas in i olika boendeformer, till exempel i särskilt boende. Efter golv följer trappor och annan fast utrustning som ger flest skador. Bland annat är fast utrustning som dörrar, trösklar och dörrkarmar bland de enskilt största posterna. Möbler som bord, stolar, soffor och sängar orsakar också ett stort antal skador, liksom utrustning i badrum och toaletter. Möbler, i första hand mattor, sängar och stolar, är föremål som oftast anges som utlösande faktorer eller orsak till olyckshändelsen. Även här borde förebyggande arbete och utveckling av produkter kunna leda fram till bättre placering och utformning av dessa för att minska antalet olyckor. Golv och trappor ligger högt även bland de utlösande produkterna. Vattenpölar på golven anges ofta som en enskild orsak. Bland den personliga utrustningen toppar rollatorerna före bland annat rullstolar. En stor del av skadorna sker även utomhus varför det är viktigt att i det skadeförebyggande arbetet även fokusera på denna miljö. Utomhus är underlaget, ofta i form av is och snö, orsak till många olyckshändelser. Att spara pengar genom att vänta med snö- och halkbekämpning är ur ett samhälligt perspektiv förkastligt och enbart ett sätt att flytta kostnader från ett kostnadsställe till ett annat. Enbart en vanlig höftledsfraktur kostar samhället en kvarts miljon. I jämförelse med andra EU-länder har Sverige, förutom vägtrafikolyckor, inte varit särskilt framgångsrika när det gäller förmågan att reducera antalet dödsolyckor för

åldersgruppen 65 år och äldre. När det gäller olyckstyper som bränder, förgiftningar och drunkningar tillhör Sverige ett av de länder som lyckats allra sämst. Inom dessa tre olycksområden, liksom fallolyckorna, har antalet dödsfall till och med ökat under det senaste decenniet.

Du kan ladda ner hela rapporten här:

http://www.msbmyndigheten.se/upload/Publikationer/0067_09%20Skador%20bland%20äldre.pdf

Vinterhälsningar från RST genom

Agneta Brandt, Ordförande.